

Avoimien viheralueiden kunnossapidon kehittämismahdollisuudet

Maisema-asiantuntija Riikka Söyrinki
Etelä-Suomen MKN maisemapalvelut /
ProAgria Etelä-Suomi ry

Luontokunnat: Avoimien viheralueiden hoito ja
perinnebiotoopit -webinaari 5.10.2021

Avoimet viheralueet

Luonnostaan syntyneitä avoimia viheralueita ovat muun muassa tulvaniityt ja kalliokedot.

Ihmistoiminnasta syntyneitä avoimia viheralueita ovat käytön ja hoidon – kuten viljelyn, laidunnuksen, niiton ja tallauksen – synnyttämät niityt, laitumet ja pellot sekä aktiivisesta viljelykäytöstä poistuneet pellot, vanhojen viljelyalueiden jäänteet, heinittyneet nurmikkoalueet, palstaviljelyalueet ja rakennetut uusniityt.

Kehittämisen tavoitteita...?

- Tarve monimuotoiselle kaupunkiluonnolle.
- Lisätään suunnitelmallisesti alueiden luonnon monimuotoisuutta sekä monipuolista virkistyskäyttöä.
- Säilytetään avoimet kulttuurimaisemat ja maisematilat.
- Kohdennetaan resurssit kunnossapitoluokituksen mukaisesti ja kehitetään kunnossapidon käytäntöjä.
- Lisätään tietoutta avoimista viheralueista sekä viheralueiden kunnossapitoon että alueiden käyttäjille.

Ekosysteemipalvelut

Ekosysteemipalvelut tarkoittavat niitä hyötyjä, joita ihmiset saavat luonnosta. Hyödyt voivat olla sekä aineellisia, kuten ravinto ja raaka-aineet, että aineettomia, kuten virkistyskäyttö ja vakaa ilmasto.

Hyvinvointimme riippuu luonnosta. Olemme riippuvaisia ekosysteemipalveluista monilla elämänalueilla – monet ekosysteemipalvelut ovat meille välttämättömiä, vaikeasti korvattavia ja elämän laatua parantavia.

Suuntaamalla huomion ekosysteemien toimintaan pystymme ymmärtämään paremmin, miten ihmisen toiminta vaikuttaa ekosysteemipalveluihin. Luonnon monimuotoisuus on keskeinen ekosysteemipalveluita ylläpitävä voimavara.

Avoimien viheralueiden tuottamat ekosysteemipalvelut

Niittyekosysteemi = niityllä kasvavat kasvit, siellä elävät nisäkkäät, hyönteiset ja linnut, niityn maaperä sekä paikallinen ilmasto

Niityn tuottamia ekosysteemipalveluita:

- Virkistyskäyttö
- Elpyminen
- Kulttuuriperinnön säilyminen, vanha maankäyttö
- Maiseman estetiikka ja inspiraatio
- Ympäristökasvatus
- Kasvien pölytys, pölyttäjien elinympäristöjä
- Hulevesien hallinta
- Hapen tuottaminen
- Kukkajatkumo pölyttäjille
- Maaperän muodostus

Avoimien viheralueiden tuottamat ekosysteemipalvelut

”Laidunekosysteemi”= alueella kasvavat kasvit, siellä elävät hyönteiset, laiduntavat eläimet, eläinten lanta, alueen maaperä ja paikallinen ilmasto, linnusto

Laitumen tuottamia ekosysteemipalveluita:

- Ruuan tuotanto
- Ulkoilu- ja virkistyskäyttö
- Kulttuuriperinnön säilyminen
- Maiseman estetiikka ja inspiraatio
- Ympäristökasvatus, tutkimus
- Geneettinen resurssi, alkuperäisrodut
- Ravinteiden säätely
- Luonnon monimuotoisuus

Janne Heliölä, SYKE (2020):

”Missä laidunnus loppuu, siellä luontoarvot lähtevät laskuun.”

Niittyjen ja pölyttäjien uhanalaisuus

Luontotyyppien uhanalaisuusarvioinnissa (2018) kaikki perinnebiotoopit arvioitiin uhanalaisiksi. Tärkeimmistä pölyttäjistä (mehiläisistä, kimalaisista ja perhosista) lähes joka viides on uhanalainen.

On lisättävä erilaisten niittyjen pinta-alaa:

- 1. Otettava niityt suunnitelmallisen hoidon piiriin.*
- 2. Kehitettävä hoidon avulla entistä monimuotoisempia niittyjä.*
- 3. Ryhdyttävä hoitamaan soveltuvia nurmikkoalueita niittyinä; niityttäminen.*
- 4. Kunnostettava metsittyneitä niittyjä.*
- 5. Perustettava uusniittyjä.*

Lisäksi maisemapelloilla voidaan viljellä pölyttäjien suosimia ravintokasveja.

1) Niittyverkosto suunnitelmalliseen hoitoon

- Kokonaisuus haltuun RAMS-luokituksen kautta; paikkatieto, kohdekortit, kehittämissuunnitelma tms. työkalut.
- Niittyverkoston hallinta ja sen kehittämisen tavoitteet; mihin pyritään?
- Avoimet viheralueet ovat herkkiä muutoksille; metsittyminen, vieraslajit, maankäytön muutokset ym. > seuranta- ja päivitystarve

2) Monimuotoisuutta edistävä kunnossapito

- Kaikki kohteet hoitoon.
- Kunnossapitäjällä tieto toimenpiteistä ja niiden ajoituksesta; oikea määrä niittoja oikeaan aikaan!
- Valikoiva niitto; voidaan rajoittaa ei-toivottuja lajeja tai edistää arvokkaan lajiston leviämistä.
- Oikea niittotekniikka ja niittokalusto. Usein haasteena niittojätteen loppusijoitus.
- Lisää laidunalueita; laidunnus tuottaa runsaasti monimuotoisuushyötyjä.
- Seuranta ja reagointi muuttuviin olosuhteisiin.

3) Nurmikoiden niityttäminen

- Parhaassa tapauksessa nurmikosta paljastuu niitty, kun se jätetään leikkaamatta.
- Oleellista on arvioida kohteen käyttö, lähtökohdat ja kehitysmahdollisuudet.
- Nurmikoita tarvitaan edelleen, mutta ei nykyisen laajuudessa mittakaavassa!
- Muutoksista ja niiden perusteista tulee vähintäänkin tiedottaa asukkaille etukäteen, mutta mieluummin osallistaa myös kohteiden valintaan.

4) Niittyjen peruskunnostus

- Kunnostaminen on usein perusteltua, sillä se on pääsääntöisesti kustannustehokkaampaa kuin kokonaan uuden niityn perustaminen.
- Niityn peruskunnostus on erikseen sovittava toimenpide, joka vaatii aina kohdekohtaista suunnittelua.
- Suunnittelussa huomioitavia seikkoja ovat esimerkiksi kunnostuksen työmenetelmät, säästettävä puusto, lahopuu, kantojen käsittely ja kuivatuksen parantaminen.
- Peruskunnostuksen taso vaihtelee kohteen arvojen, käytön ja kunnossapitoluokan mukaan.

5) Uusniittyjen perustaminen

- Tavoitteena on usein luoda helppohoitoinen ja monimuotoinen viheralue.
- Vaativat ammattitaitoista suunnittelua, perustamista ja kunnossapitoa, erityisesti ensimmäisinä vuosina.
- Suunnittelussa huomioitava mm. sijainti, maaperä, koneellinen kunnossapito, virkistyskäyttö ja alueen avoin luonne.
- Toimivat sekä pienialaisina paloina tai kaistoina että laajoina kokonaisuuksina, myös osana rakennettua ympäristöä.

Maisemapeltojen viljely

- viljelyssä yksi- tai monivuotisia viljelykasveja viljelysuunnitelman mukaan
- säilyttää viljelymaiseman avoimuuden ja peltoluonnon monimuotoisuuden; pölyttäjien ravintokasvien suosiminen
- tarjoaa elämyksiä ja rikastuttaa maisemaa
- *vaatii suunnitelmallisuutta, jotta pellot saadaan tuottamaan haluttuja palveluita/hyötyjä*
 - Usein torjunta-aineetonta viljelyä; viljelykierto
 - Vuoropuhelu urakoitsijan kanssa
 - Kasvustokäynnit ja laadun arviointi

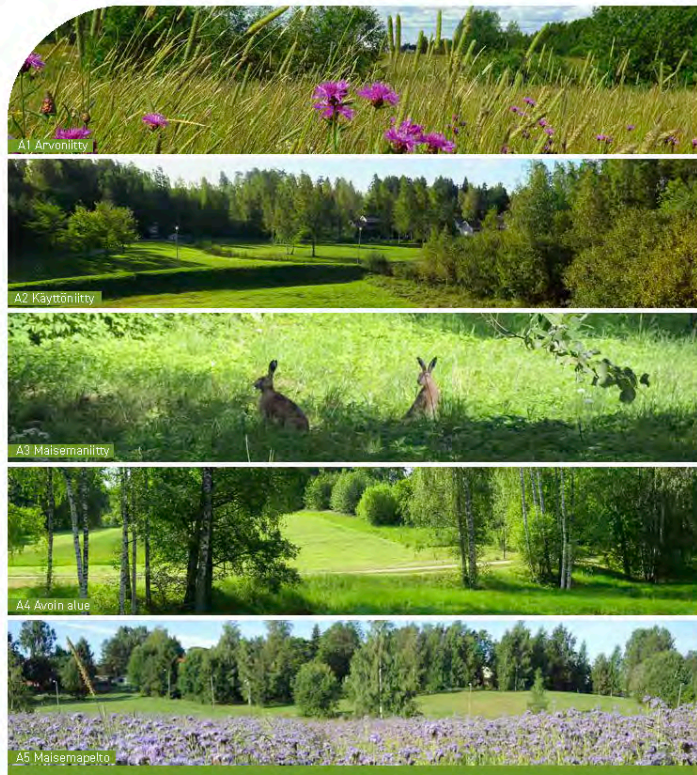
Niittyjen ja maisemapeltojen kunnossapidon yleinen työselostus ja yleiset työohjeet

Toimittaja Hanna Tajakka

Viheralueiden kunnossapidon yleinen työselostus
VKT 2021

Viherympäristöilön julkaisu nro 70

Niityt ja maisemapellot

Kunnossapidon yleiset työohjeet

Viherympäristöilön julkaisu nro 68

- Oleellista on työn lopputuote, eikä esimerkiksi työsuoritteiden kuten niittojen määrä.
- Antaa enemmän vaihtoehtoja ja vapautta kunnossapidon toteutukseen, mutta toisaalta vaatii myös harkintaa.

Niittyjen kunnossapito

Niitto ja
niittojätteen
poisto

Niittomurskaus

Laidunnus

Raivaus ja
raivausjätteen
poisto

Puiden ja
pensaiden
hoito

Vieraslajien
torjunta

Reitit, polut ja
opasteet

Kalusteet ja
rakenteet

Puhtaanapito

Laadun
seuranta

Asukasyhteistyö
ja viestintä

Talkoot

Niittyjen saavutettavuuden lisääminen

- Niityt eivät kestä tallausta, ja toisaalta pitkä heinikko ei kutsu kulkemaan > leikatut niitypolut ovat helppo tapa lisätä saavutettavuutta, kosteilla niityillä pitkospuut tai puukäytävät
- Tarvitaan opasteita kertomaan alueen arvoista, kasveista, hyönteisistä, linnuista ja historiasta
- Lisätään sopiviin paikkoihin penkkejä levähdyspaikoiksi
- Luonnon ympäristöllä on myös merkittäviä hyvinvointivaikutuksia

Haitallisten vieraskasvien torjunta

- Niittojen ajoitus ja lukumäärä on erityisen tärkeää vieraslajikohteissa
- Lisäksi valikoiva niitto haitallisten vieraskasvien osalta haltuun
- Pienten esiintymien kitkeminen pois
- Haasteena myös kasvien leviäminen uusille kasvupaikoille; seuranta ja reagointi muuttuviin olosuhteisiin
- Työkalujen ja osaamisen kehittäminen; paikkatiedon hyödyntäminen ym.

Kunnossapidon laadunarviointi

- Erityisen tärkeää arvonniityillä, mutta myös muissa luokissa > saadaan kokonaiskuva kunnossapidon laadusta.
- Kun kunnossapitoa valvotaan, laatu nousee. Haasteina voivat olla sekä niittyjen hoitamattomuus että liian intensiivinen hoito.
- Laatukierroksilla voidaan samalla arvoida esimerkiksi peruskunnostus-tarpeita ja kasvillisuuden kehittymistä.
- Tampereella aloitettu vuonna 2012.

Avoimien viheralueiden hoidon hinta?

- Kunnossapitoluokan lisäksi kustannuksiin vaikuttavat mm.
 - Kohteiden hoitotavat
 - Kohteiden pinta-alat
 - Kohteiden avoimuus / mosaiikkimaisuus ja puuston määrä
 - Haitallisten vieraslajien määrä
 - Kohteiden sijainti ja saavutettavuus
 - Urakoitsijan / oman tuotannon kalusto ja ammattitaito sekä kunnossapidon käytännöt

Avoimien viheralueiden hoidon hinta

Opinnäytetyö Räfsten Mikko. HAMK Lepaa. 2018.

Selvitys avoimien viheralueiden nykytilasta

<https://www.theseus.fi/handle/10024/158239>

- Webropol-kysely sisälsi 21 kysymystä, yhtenä osana avoimien viheralueiden kustannukset.
- Kuntakyselyyn saatiin vastaus 26 paikkakunnalta.
- Alle puolet kunnista tiesi avoimien viheralueidensa keskimääräiset kustannukset, jotka olivat **keskimäärin 0,12 euroa/m²**.
- Kustannukset vaihtelivat 0,02 – 0,3 euroa/m².
- Osa vastaajista piti kustannuksia niin pienenä, ettei niiden selvittäminen ole mielekästä.
- Niittyjen ja maisemapeltojen hoito on edullista verrattuna rakennettuihin viheralueisiin.

Niittyjen hoidon esimerkkikustannuksia

Helsingin kaupunki, hoitotapa:

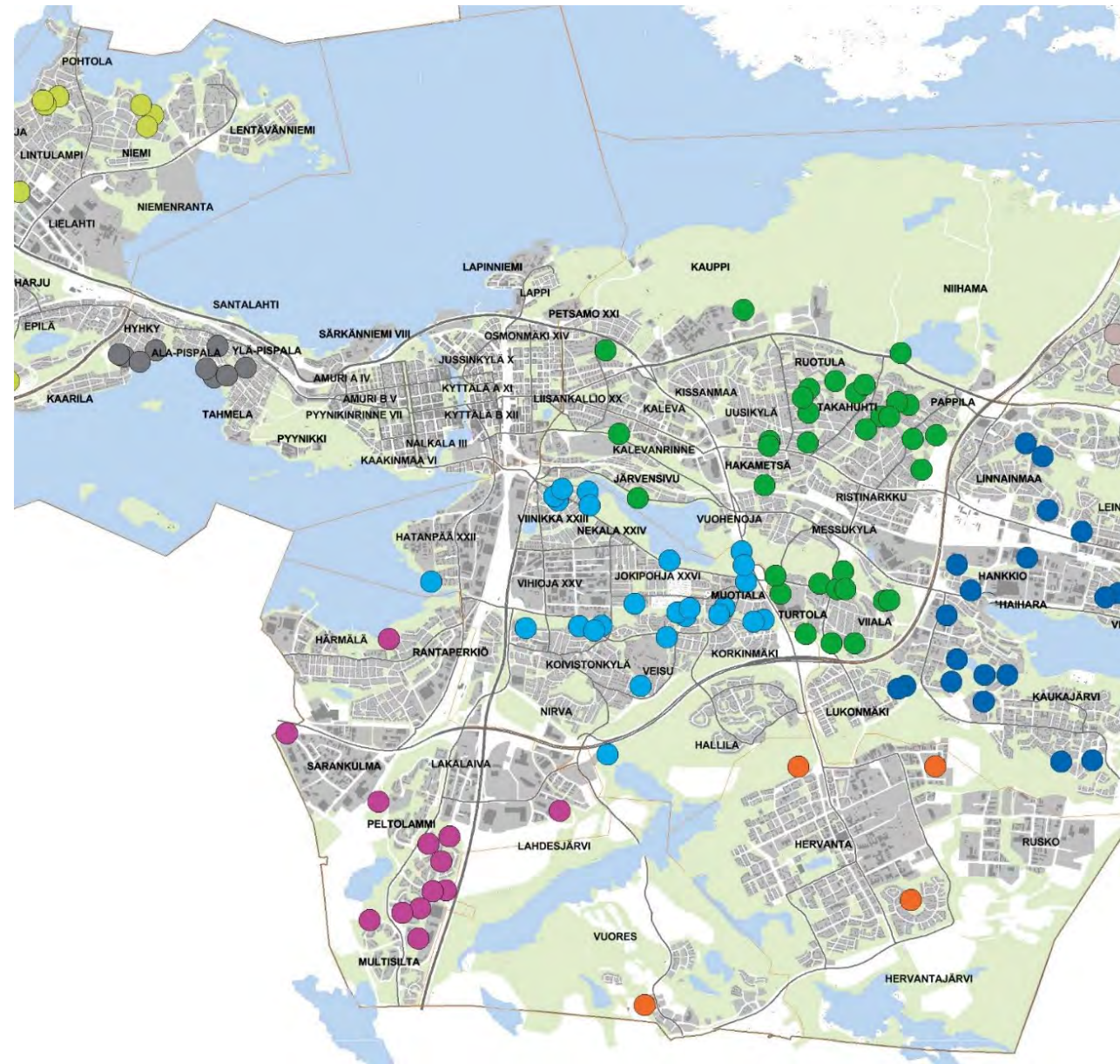
- 2 x niitto, niittojäte kerätään 0,10 - 0,30 €/m²
- 1 x niitto, niittojätettä ei kerätä 0,05 - 0,15 €/m²
- Vesomalla hoidettu 0,10 €/m²

- Arvoniittyjen hoito: keskimäärin 0,50 €/m²

HUOM! Hinnoissa vain kasvillisuuden hoito
(vuosi 2019)

Biodiversiteettiä kannattaa hoitaa

- Monimuotoisuuden hoito on keskeinen tekijä sekä merkittävä mahdollisuus avoimien viheralueiden hoidossa > tarvitaan uutta ajattelutapaa
- On tärkeää tiedostaa hyvän suunnittelun sekä **laadukkaan kunnossapidon merkitys niittyjen tuottamille ekosysteemipalveluille** > kokonaisuus haltuun
- Kaupunkiniityt voivat tuottaa runsaasti hyötyjä suhteellisen pienillä panoksilla > ei tarvita kalliita investointeja

Arvoniittyihin kannattaa panostaa

- Arvoniittyjen tunnistaminen erityisen tärkeää – se voi olla myös kunnostettava kohde, johon voi hakea rahoitusta Kunta-Helmistä!
- Kohdekohtainen hoitosuunnitelma määrittelee hoidon tavoitteet ja menetelmät.
- Tärkeimpiä hoitomenetelmiä usein laidunnus tai niitto ja niittojätteen keruu.

Laidun PANKKI

Laidunpankki.fi

Laidunpankin avulla voi etsiä lisälaidunta eläimille tai löytää eläimiä luonnonhoitajiksi sekä etsiä/tarjota erilaisia laidunnukseen liittyviä palveluja.

Palvelun tavoitteena on lisätä sopimuksellista yhteistyötä ja saada lisää luonnonlaitumia hoidon piiriin.

Laidunpankki uudistuu marraskuussa 2021:

- Sivuston sisällön ja ulkoasun uudistaminen
 - Uudet sopimusmallit maanvuokraukseen ja laiduntamiseen
 - Uusi Sopimuslaidunnus –opas
- Uudistustyötä rahoittaa Ympäristöministeriö

Riikka Söyrinki
maisema-asiantuntija

Auli Hirvonen
maisema-asiantuntija

etunimi.sukunimi@maajakotitalousnaiset.fi

Erityisosaamistamme:

- Avoimet viheralueet ja niiden kehittäminen
- Avoimien viheralueiden RAMS-luokitus
- Arvoniittyjen ja laidunalueiden hoitosuunnitelmat
- Niittyjen peruskunnostussuunnitelmat
- Maisemapeltojen viljelysuunnitelmat
- Avoimien viheralueiden kunnossapidon laadunvalvonta
- Maatalousympäristön luonnon monimuotoisuus
- Sopimuslaidunnus ja laidunpankki.fi -palvelun ylläpito

Kysy meiltä lisää!

Kiitos!